

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Emnenr. 3

Fylke: Nord-Trøndelag.

Tilleggsspørsmålnr.

Herad: Høylandet.

Emne: Blyet.

Bygdelag: Høylandet.

Oppskr. av: Peder Pedersen.

Gard: Brønnø

(adresse): Høylandet i Namdal.

G.nr. 87. Br.nr. 4.

A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle. *Leiga røynsle.*

B. Eller om den er etter andre heimelsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):

SVAR

Ad: Spørsmål 1. Det vanlig ord for blyne her i bygda er hein (ei). A blyne heiter alltid "åheine". Ordet hein gjeld allstags blyne.

Ad: 2. Ein vil helst nytte blyne av naturstein, og so ein kann få tak i slike, men i seinare tid har ein mykje godt vorte nøyd til å bruke blyne av karnstein. da det har vore vandt å få kjøpt blyne av naturstein som må først innar andes stader på, da her ikkje finnest blynestein på Høylandet. Blyne av naturstein vart nok helst kjøpt på Sor-Trøndelag.

Ad: 3. Alle redskaper og verkty med egg vert først slipa på ein vanlig slipesstein - og so etterpå kvesst på ei hein. Barbertnivar, barbertblad, såkser av grise slag blir derimot kvesst med berre med hein. Vil det bruk nyttes ei eige slags hein: blåheine, arbeid av hand, for naturstein.

Ad: 4. Det som er spørst om under dette punkt er heilt ukjent for folk her.

Ad: 5. Nokon slik stein som er nemnt under punkt 5 har ikkje vore i bruk her i bygda so vidt eg veit. Slipessteinen har alltid stått

heime på garden. Når dei i gamle dagar var på seter-
og fjellslått hadde dei med seg heimeupå ein min-
de slipstein ^{som dei nytta} den tida dei høyar i fjellet.

Ad. 6. For om lag 60 år sidan vart dei gjær ein nyt-
ta arbeid av bjgdsmeiar - gjæsmeiar, som dei vart
kalla. Det var fleire slike flekke gjæsmeiar her i
Stammeden kring den tida. Desse gjæne fekk da
namnet etter den smeden som hadde laga
dei - t. d. "Blongsli gjæne" - eller smeden Blongs-
li. Desse gjæne var sjølvsag. handelsmidde og
var heilt færr i egga, då dei kom frå smeden.
Her fekk ein altså eit både lang, og variskeleg
arbeid med å få gjænen slipa forste gangen.
Dette kom ut på jammann hadde smeden
herda han for mykje - for å vira på den slette
sida - so egga gjette stund under slepinga
for å rekta på det - laut ein so løyva gjænen,
d. v. s. slipa han på turr stein til han
vart ~~vart~~ so pass varm at det vart ei (lita)
blå stripe langs egga. Var egga på gjænen for
lenn - laut - då han kom frå smeden vart det
"uråd" å få han kvass meir. Skar gang gjænen
var slipa var det varleg å nytta han ei økt,
om lag 1/2 timar. So laut han slipast alt.

Ad. 7. Ein nyttar berre ei slag bryne til gjænen. I
min iungdom - nytta dei ofte bryne stikka, som
var heime laga. Til det brukt nyttar dei eit passe
leg stort tre stikk av tre - eit par tommer høgt,
tre tommer breitt og som hadde ei eit holing
på begge sider. Ved i desse eit holingane vart
det so lagt ned ei masse laga av jensand, støft
glass, tjora og tve (tve) om lag like mykje av
kvart slag. Når ein so stulla bryne gjænen med
denne stikka, nyttar ein først breidsida der

3
3
Lerme massen er einfelt. Ekke på stråket dei
egga på gjæn med tversida på stikka, der
det eru var tre.

Nd 8. Når gjæn blir slipa, blir han alltid skild
frå orvet. Lunder slipinga blir egga innåt mot
han omr sliper gjæn.

Nd 9. Når ein bryner gjæn, reiser ein orvet opp
ned - so gjæn blir ståande om lag vassbeint; og
ein held tak i orvet med vinstekanda ved gjæ-
festet på orvet. Med høge handa stryk ein so gjæ-
en i raski tak ein gong på kvar sida av egga
frå "hjelet" av gjæn og fram mot spissen. På
jærman gjev ein to slike vender. Støttar
blir aldri nytta her.

Nd 10. Brynekopp er ikkje vertte nytta av bygd-
st. folket. Ein gærman einflyttar ein sidan
frå landet - nytta slike og kalle dei strunk.
Dei var gjorde av tre.

Nd 11. Stei.

Nd 12. Bægg slags bryner, bade av natur- og
kunststein - blir bløytte av vatn når
ein bryner. Tingjerdet på den måten
at ein spūttar på heina

Nd 14. Stei.

Nd 15. Stei.

Nd 16. Stei

Nd 17. Stei

Nd 18. Stei

Nd 19. Stei

Nd 20. Stei.

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

adr. NORSK FOLKEMUSEUM

BYGDØY

159